

arteveldehogeschool

LID VAN DE ASSOCIATIE UNIVERSITEIT GENT

Lokaal erfgoed op maat van kinderen?!

Hoe werk je een educatieve activiteit in het kader van 'erfgoededucatie' uit voor lagere scholen?

Sven De Maertelaere

Lector Wereldoriëntatie

Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs

studenten aan de slag voor een erfgoedorganisatie

in het kader van **profilering**

<u>1302, museum in Kortrijk</u> <u>Het kant- en linnenmuseum in Kortrijk</u>	<u>het Schippershof in Menen</u>	<u>het Wielermuseum in Roeselare</u>
<u>het Peter Benoïtmuseum in Harelbeke</u>	<u>het borstel- en schoeiselmuseum in Izegem</u>	<u>Verschillende projecten in het Meetjesland</u>
<u>het Tabaksmuseum in Wervik</u> <u>Het bakkerijmuseum in Marke</u>	<u>het Sint-Elisabethbegijnhof in Sint-Amandsberg</u> <u>Het Begijnhof in Kortrijk</u>	<u>de slag bij Oudenaarde, 1708 in Oudenaarde</u> <u>het executieoord in Oostakker</u>
<u>De Keltische Queeste</u> <u>Portico - Muro</u>	<u>Vakantiekolonies voor het AMSAB</u> <u>Sint-Baafsabdij</u>	<u>'Experts in de klas'</u> <u>Modemuseum in A'pen</u>

arteveldehogeschool

LID VAN DE ASSOCIATIE UNIVERSITEIT GENT

Lokaal erfgoed op maat van kinderen?!

3 aandachtspunten:

- *Kennismaking met leertheorieën en de ontwikkeling van het kind in de lagere school.*
- *Het lager onderwijs: leerplannen en eindtermen.*
- *Kinderen leren een erfgoedomgeving.*

Sven De Maertelaere

Lector Wereldoriëntatie

Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs

Op stap met ouders of de klas...

Top 5 van **tofste** uitstappen

-
(ouders of school)
- Op reis gaan (zomer of skivakanties)
(ouders of school)
- Musical van Peter Pan
(ouders of school)
- Bosklassen
(school)
-
(ouders of school)

Top 5 van **saaiste** uitstappen

- Museum met alleen maar schilderijen
(ouders of school)
- Tentoonstellingen waar je stil moet zijn
(ouders of school)
- Museum met gids
(ouders of school)
- Stappen zonder stoppen
(leeruitstappen met school)
- Naar een communie gaan in de kerk
(ouders of school)

Wat is er saai aan de saaiste uitstappen?

- Ze hebben niks uitdagends; het mist Fun!
 - Het is gewoon maar stappen, gewoon maar kijken.
 - Het zijn activiteiten die een concreet doel missen.
 - Het zijn activiteiten waar ze zelf geen bijdrage kunnen leveren.
 - Het kind kan niet actief participeren.
- Er is niets nieuws onder de zon.
- Ze zijn voornamelijk beperkend.
 - Zwijgen, stil zitten.
 - Ze hebben iets ouderwets schools over zich.
- Men houdt er niks aan over.
 - Men kan er achteraf niets over vertellen (het blijft niet hangen).
 - Men doet geen extra kennis op.
 - Men begrijpt het niet (niet toegankelijk voor kinderen).
- Er ontbreekt een kader.
 - Behoefte aan gepland verloop, verwachtingen, houvast voor het kind (concrete & meerdere doelen).

Wat is er tof aan de tofste uitstappen

- Actieve deelname.
- Niet teveel en niet te weinig ruimte voor keuzevrijheid.
 - Er is een rode draad aanwezig die men kan volgen.
 - Een kind kan er zijn fantasie in kwijt (wordt ertoe gemotiveerd).
 - Het heeft een duidelijk doel naar kinderen toe (toegankelijkheid & identificatie).
 - Er zijn geen onoverkomelijke beperkingen: kinderen kunnen zich ongebonden uiten.
- FUN-factor.
- Het staat buiten het dagdagelijkse.
 - Het kind waant zich even in een andere wereld.
 - De omgeving wordt ook ervaren als tof (>< alledaagse).
- Uitdaging, innovatief.
 - Bijleren, iets krijgen, opdrachten, plannetje volgen, iets durven...

Leren in een erfgoedomgeving: het kind als uitgangspunt

Conclusies :

- Een slechte (leer-)ervaring belemmert of stopt de zin om verder te exploreren. (Het is saai!)
- De (leer-)ervaring mag niet enkel 'leuk', 'sensationeel', 'tof', ... zijn MAAR moet zo gebracht worden dat het ook leerrijk is.
- De bezoeker wil 'actief' betrokken worden.

Leren in een erfgoedomgeving: het kind als uitgangspunt

Rekening houden met...

- ontwikkeling en niveau van de leerlingen
(leeftijd, voorkennis (*kennis, vaardigheden, attitudes*), ...);
- kennis- en leertheorieën;
- verschillende leerstijlen;
- didactische principes.

leerstijlen

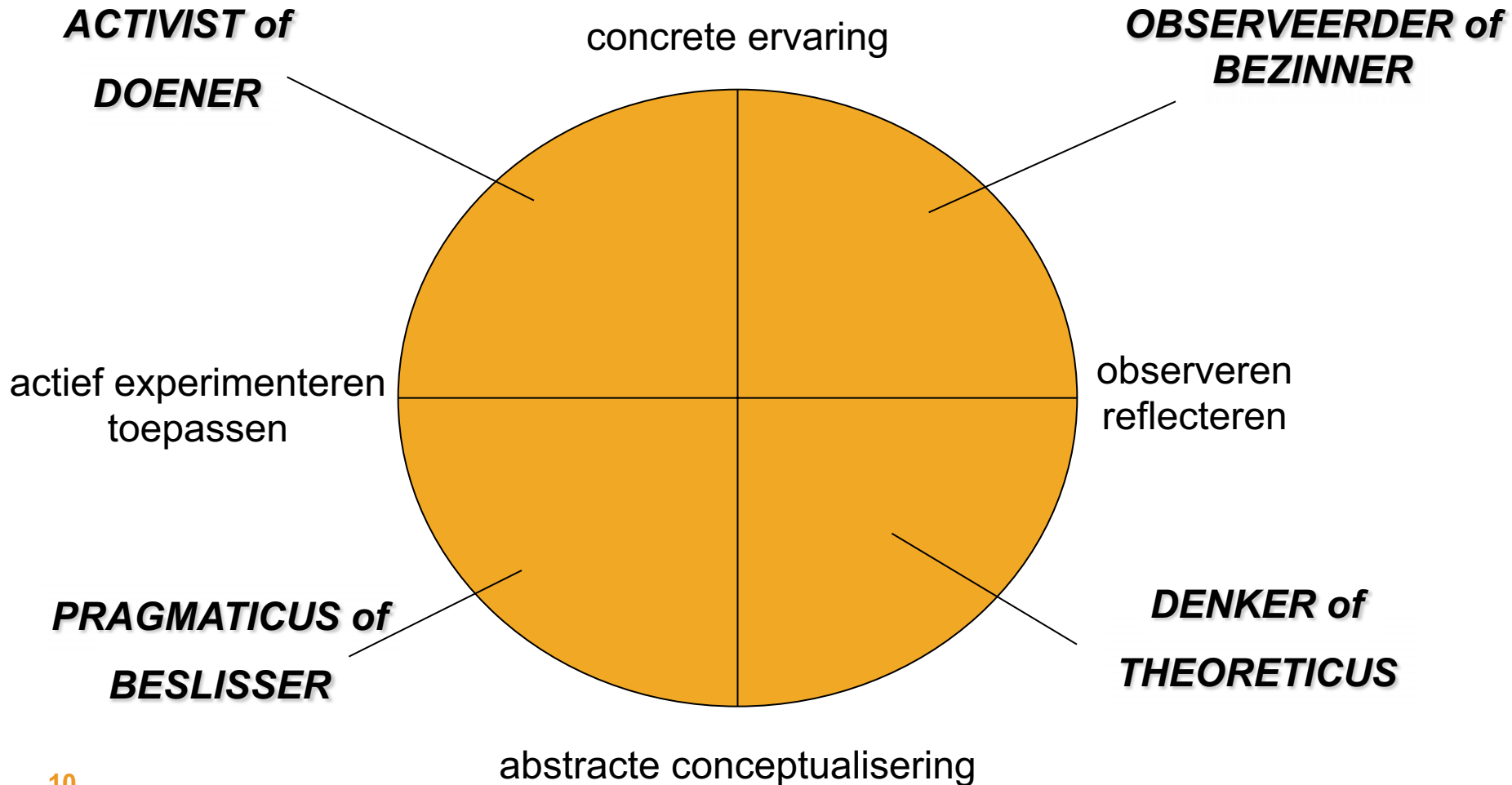
Niet iedereen leert op dezelfde manier

Enkele aandachtspunten:

- Het leren van de leerling is het uitgangspunt.
- Dialoog met de omgeving is noodzakelijk om tot betekenisvolle kennis te komen.
- Een 'krachtige leeromgeving'.
- De leraar/gids begeleidt, stimuleert en ondersteunt de leerling.

Voorbeelden: Kolb en Gardner

model van Kolb: vier dimensies van leergedrag

Gardner: meervoudige intelligentie

- **Verbaal-linguïstisch intelligentie** (*woordknap*)
het vermogen om gesproken en geschreven taal te begrijpen
- **Logisch-mathematisch intelligentie** (*rekenknap*)
het vermogen om logisch te denken en redeneren
- **Visueel-ruimtelijk intelligentie** (*beeldknap*)
het vermogen om ruimtelijke vormen en beelden waar te nemen en te reproduceren
- **Muzikaal-ritmisch intelligentie** (*muziekknop*)
het vermogen om betekenis te ontleen aan muzikale patronen, deze kunnen creëren en reproduceren
- **Lichamelijk-kinethetisch intelligentie** (*beweegknap*)
het vermogen om het eigen lichaam te gebruiken en te controleren
- **Interpersoonlijk intelligentie** (*mensknop*)
communicatie en inlevingsvermogen
- **Intrapersoonlijk intelligentie** (*zelfknap*)
het vermogen tot zelfreflectie en zelfbewustzijn
- **Naturalistisch intelligentie** (*natuurknap*)
het vermogen om verschillende natuurverschijnselen te onderscheiden en te classificeren
- **Existentiële intelligentie** (*geloofsknap*)
het vermogen om na te denken over betekenis en zin van het leven

Sociaal leren

Leren is een individueel en sociaal proces
= leerlingen leren van en met elkaar

Voorwaarden?

- positieve wederzijdse afhankelijkheid
- individuele verantwoordelijkheid
- directe stimulerende interactie
- sociale vaardigheden
- evaluatie van het groepsproces

samenvatting

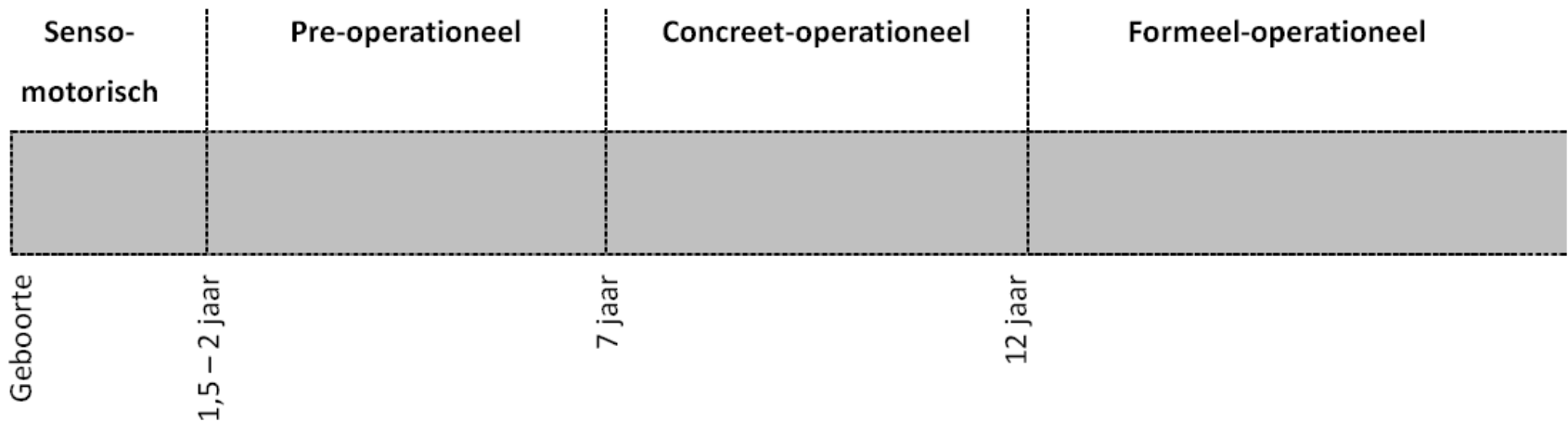
- Leren is een actief proces
- Houd rekening met verschillende leerstijlen/talenten/ ...
- Leren is een sociaal proces

COGNITIEVE ONTWIKKELING VAN KINDEREN (LAGER ONDERWIJS)

De visie van Jean Piaget

Tabel 1 de ontwikkelingsfasen van Piaget

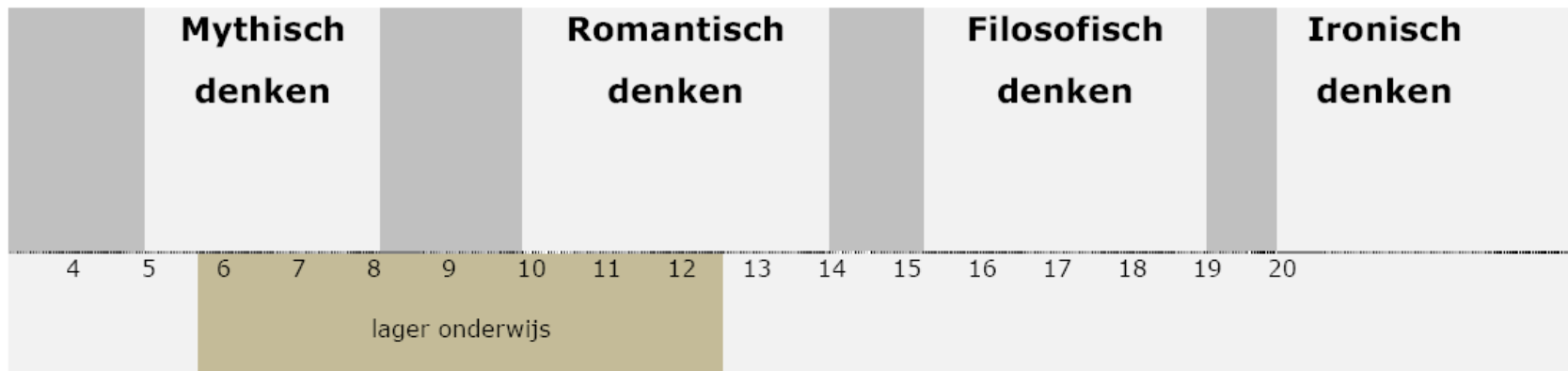
Andere ontwikkelingspsychologen

- Visie van Lev Vygotsky
 - de 'zone van de naaste ontwikkeling'
- Visie van Jerome Bruner
 - motorische representatie
 - iconische representatie
 - symbolische representatie
- Visie van Galperin
 - het materiële handelen
 - het perceptief handelen
 - het verbale handelen
 - het mentale handelen

Visie van Keran Egan

- onderwijstheoreticus
- Hoe kijken kinderen naar de wereld?

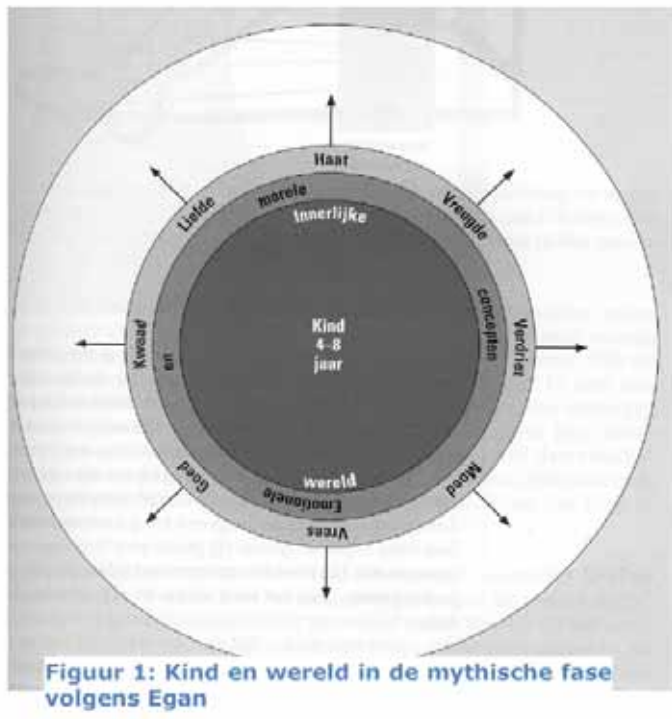
Tabel 2: de denkfases volgens Egan

De ontwikkeling van het tijdsbegrip

(Egan 2)

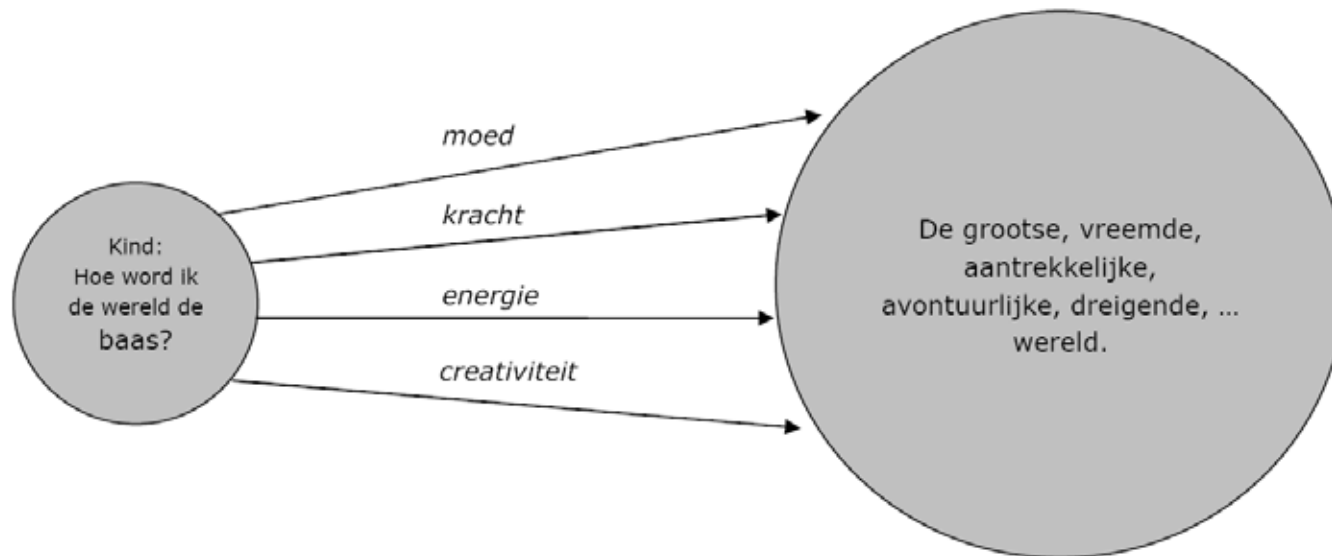
- Mythisch denken
 - binaire tegenstellingen
 - waargenomen werkelijkheid ~ beeld van de werkelijkheid

Visie van Keran Egan

- Romantisch denken
 - de wereld uitputtend ontdekken
 - postzegelverzamelaarsmentaliteit
 - Identificatie met 'helden'

Figuur 2: Kind en wereld in de romantische fase volgens Egan

Visie van Keran Egan

- De filosofische fase
 - ordende schema's
 - algemeen geldende uitspraken
 - gevaar voor fanatisme!

- De ironische fase
 - een open geest...

Behoud steeds de verwondering!

Het onbevangen van een
kleuter behouden...

en stimuleren bij het kind...

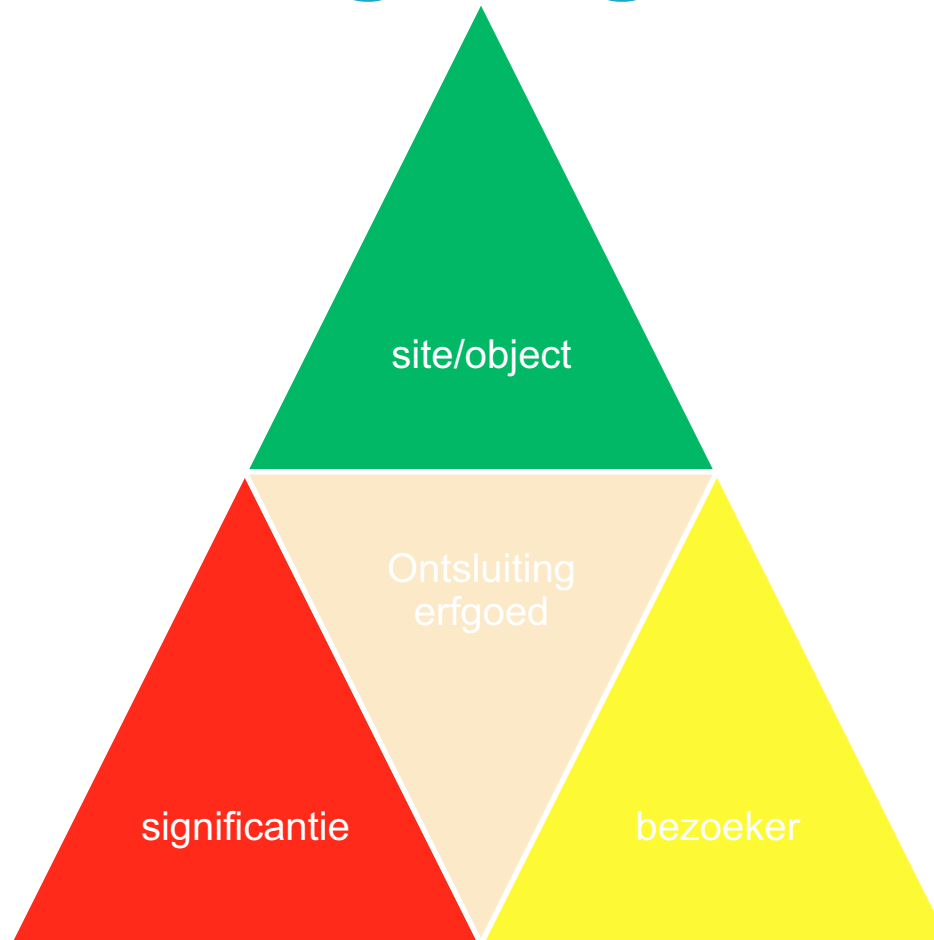
zodat het zich bij de
jongere uit...

en de volwassene er
bewust mee omgaat.

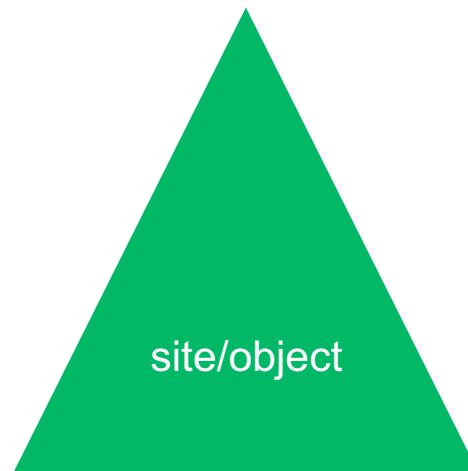
didactische basisprincipes

- **Motivatatieprincipe**
motivatie= prikkel tot goed leren en duurzaam leerresultaat
- **Activiteitsprincipe**
belang van handelen door de leerling, zowel uitwendige als innerlijke activiteit
- **Aanschouwelijkheidsprincipe**
leerinhouden zo concreet mogelijk voorstellen
- **Differentiatieprincipe**
elk kind moet aan bod kunnen komen
- **Geleidelijkheidsprincipe**
duidelijke gradatie voorzien: bekend ~ nieuw, gemakkelijk ~ moeilijk, concreet~abstract

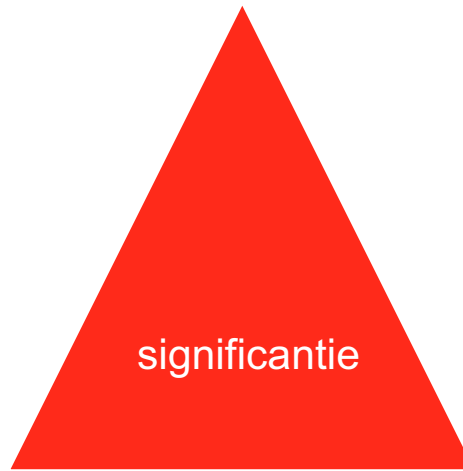
Ontsluiting erfgoed site

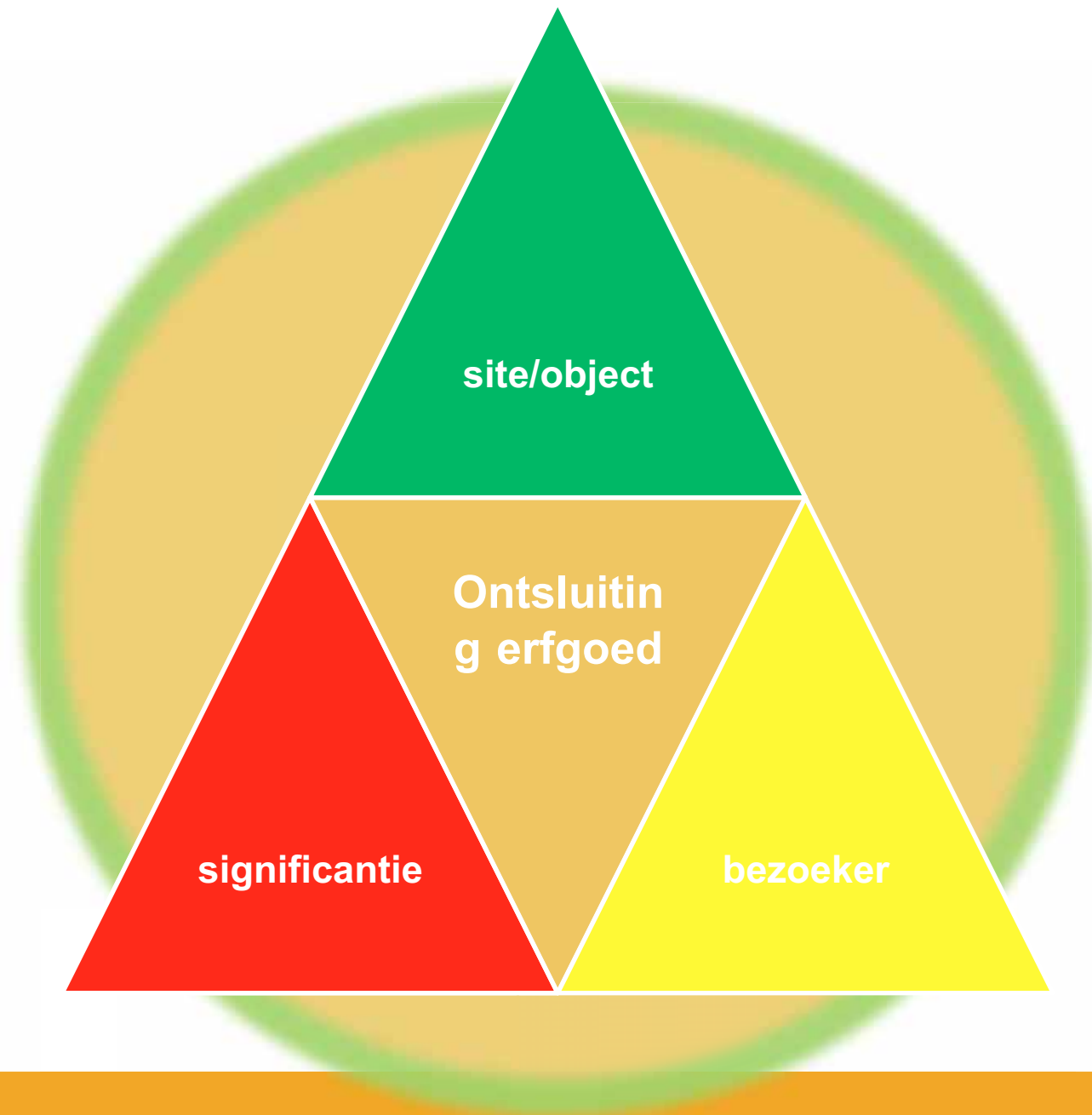
- Wat is er te zien/horen/voelen/...
- Welke relatie heeft de site met de omgeving/samenleving?
- Open/gesloten?
- ...

- Welke 'waarde' heeft het erfgoed?
- Welk verhaal wil de site/het object vertellen?
- 'Spreken over' of tot 'spreken brengen'?
- ...

- Kan de bezoeker de site begrijpen?
- Welke betekenis geeft de bezoeker aan het erfgoed?
- Is het verhaal relevant voor de bezoeker?
- Wat verwacht de bezoeker?
- ...

arteveldehogeschool

LID VAN DE ASSOCIATIE UNIVERSITEIT GENT

**Erfgoededucatie in het
Vlaamse lager onderwijs**

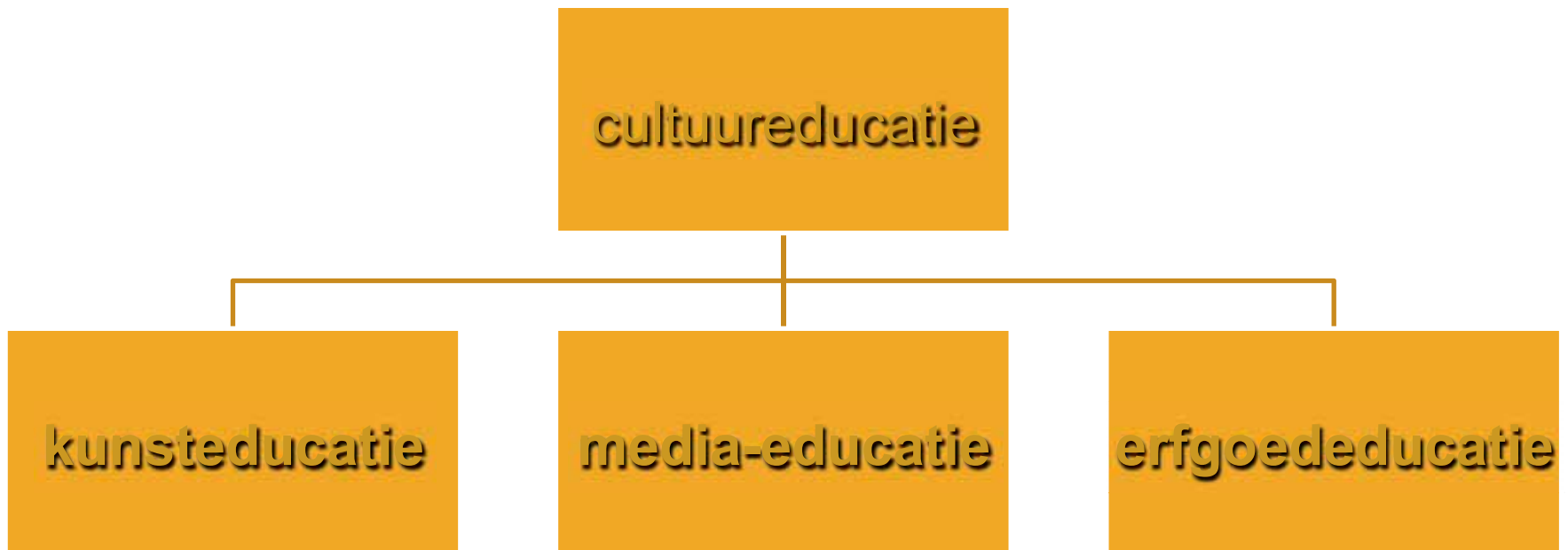
Erfgoededucatie op het menu

recente rapporten in Vlaanderen

- VAN DER AUWERA S., SCHRAMME A. en JEURISSEN R., Erfgoededucatie in het Vlaamse Onderwijs. Erfgoed en onderwijs in dialoog., Canon Cultuurcel, Kunsten en Erfgoed, VIOE, Brussel, 2007, 254 p.
- BAMFORD A., Kwaliteit en consistentie. Kunst- en cultuureducatie in Vlaanderen., Canon Cultuurcel, Brussel, 2007, 199 p.
- Gedeeld/Verbeeld. Eindrapport van de commissie onderwijs cultuur, 2008, 96 blz.

Erfgoededucatie op het menu

Begripsomschrijving

Erfgoededucatie op het menu

Toch blijkt erfgoededucatie in Vlaanderen nog geen vaste positie te hebben in het onderwijs.

Oorzaken?

- Het begrip is niet gekend op het werkveld?
- Waar situeert erfgoededucatie zich in de leerplannen?
- Heeft erfgoededucatie een meerwaarde?
- Het onderwijs is overbevraagd? Wij doen al aan erfgoededucatie!
(kunsteducatie, media-educatie, herinneringseducatie, ondernemerschap, vredeseducatie, mensenrechteneducatie, ontwikkelingseducatie, milieueducatie, seksuele en relationele vorming, zee-educatie, politieke vorming, verkeerseducatie, actief burgerschap, gezondheidseducatie, educatie voor duurzame ontwikkeling, ...)
- Erfgoed verwijst enkel naar een nostalgisch verleden?

...

Enkele troeven voor het lager onderwijs.

- Via erfgoededucatie verwerven kinderen kennis en inzicht in zichzelf, hun omgeving en hun relatie met die omgeving.
- Erfgoed is een (*onbewust of bewust*) deel van de leef- en belevingswereld van kinderen.
- E r f g o e d e d u c a t i e i s s t e e d s leergebiedoverschrijdend.
(wereldoriëntatie, muzische vorming, taal, ...)
- Erfgoededucatie draagt fundamenteel bij tot de ontwikkeling van een historisch en ecologisch bewustzijn.

Enkele troeven voor het lager onderwijs.

- Erfgoed getuigt van de diversiteit in de samenleving. Het zet aan tot dialoog en daagt uit tot actief burgerschap.
- Via erfgoededucatie verwerven kinderen aan aantal basisvaardigheden (multisensorieel waarnemen, vragen stellen, informatie opzoeken, interpreteren, waardering uiten, ...).
- Erfgoededucatie biedt tal van uitdagende activiteiten in alle jaren van het lager onderwijs.
- Erfgoededucatie bevordert de creativiteit!

Erfgoed in de leerplannen?

- ‘Erfgoededucatie’ sluipt binnen in de leerplannen.
- Ook tal van verwijzingen naar erfgoed in de verschillende leergebieden. (Maar met verschillende accenten: ‘kunst’, ‘taal’, ‘sociaal-culturele verschijnselen’, ‘historisch erfgoed’, ...)

Afhankelijk van het gekozen object of verhaal en de context waarin je het cultureel erfgoed gebruikt zal je andere doelstellingen uit de leerplannen nastreven. Het is wel duidelijk dat je je niet kunt en mag beperken tot één invalshoek. Werken met erfgoed zal steeds een multidisciplinaire benadering vragen.

- Erfgoed als middel om bepaalde vaardigheden aan te leren (*krachtige leeromgeving*)*.

- de leerkracht als cultuurparticipant

Van theorie naar praktijk... een lagere school op bezoek.

Een didactische uitstap: het stappenplan

- Stap 1: contact school en organisatie: keuzes maken
(formeel ~ informeel leren)
- Stap 2: voorbereiding op school
- Stap 3: bezoek door/aan de organisatie
- Stap 4: inhoudelijke verwerking en evaluatie leerlingen
- Stap 5: evaluatie door de school en organisatie

Bij alle stappen zijn zowel de school als de erfgoedorganisatie betrokken.

contact school en organisatie: keuzes maken

Keuzes op het vlak van

✓ **aanbod:**

- Vast aanbod met uitgewerkt didactische omkadering.
- Vraaggestuurd aanbod?
- Aanbod ontwikkelen samen met scholen: [dynamo3](#)

✓ **inhoud:**

- Relatie tussen de beginsituatie van de leerlingen, het lopende thema/ project op de school en het aanbod erfgoedorganisatie (**verrijking!**).
- Keuzes maken! (*Biedt ook de mogelijkheid tot meermaals bezoek door dezelfde groep.*)
- Rekening houden met leeftijdsgroep.

✓ **Didactiek:**

- Werkvormen (actieve werkvormen!)
- Evaluatie

✓ **Organisatie**

- Duur, begeleiding, rol gids, prijs, ...

voorbereiding op school

✓ de organisatie:

- bereikbaarheid van de organisatie?
- begeleiders?
- schooluren?
- parallelklassen?
- ...

✓ Afspraken maken met de leerlingen

- groepjes?
- materiaal nodig?
- kledij?
- ..

voorbereiding op school

✓ de inhoud

- doel van de uitstap!
- voorbereidende activiteiten?
 - vaardigheden?
 - abstracte inhouden?
 - woordenschat?
 - ...

Vertel niet te veel, maar prikkel de leerlingen om op ontdekkingstocht te gaan.!

bezoek door/aan de organisatie

- Voorzie een (actieve of passieve) rol voor de begeleiders.
- Houd rekening met de didactische principes!
- Houd rekening met de geformuleerde doelen.
- Kwaliteitsvolle invulling van het bezoek. (timing!)

inhoudelijke verwerking en evaluatie leerlingen

- ✓ Het bezoek moet geleid hebben tot de beoogde doelen!
- ✓ Verwerking van de 'nieuwe' kennisinhouden, vaardigheden en attitudes ter plaatse.
- ✓ Verdieping/verbreding kan ook verder in de klas/met de leerkracht gebeuren.
- ✓ Evaluatie met de leerlingen.
- ✓ ...

Verloop van een bezoek aan een erfgoedorganisatie

Stappen in een educatief bezoek aan een erfgoedorganisatie:

- ✓ 'entree'
- ✓ bagage
- ✓ eigen werk
- ✓ presentatie

(een suggestie!)

entree

✓ Zeer belangrijk! (motivatie en betrokkenheid!)

- verrassen
- nieuwsgierigheid prikkelen
- uitdagen
- ...

✓ Technieken:

Het 'erfgoed aanbod' bijzonder maken door contrasteren, verschuiving, context, tijd en ruimte, analogie, ... t.o.v. leefwereld kind.

entree

- ✓ Confrontatie/introductie
 - ervaringen, verwachtingen beluisteren
 - voorkennis in kaart brengen
 - kan leiden tot onderzoeksvragen - wat zullen de kinderen ontdekken?
 - afspraken maken!
- ✓ Onderzoeksvraag (probleemstelling)
 - concreet houden
 - essentieel!!

entree

bagage

De leerlingen gaan op zoek naar antwoorden!

3 centrale vragen:

1. Hoe help je de leerlingen om 'kennis, vaardigheden en attitudes' verder te ontwikkelen?
2. Hoe 'activeer' je de leerlingen?
3. Hoe maak ik het erfgoed aanbod 'toegankelijk' voor de leerlingen?

bagage

Vraag 1. Hoe help je de leerlingen om 'kennis, vaardigheden en attitudes' verder te ontwikkelen?

- Leerlingen moeten zich *competent* voelen
- Voortbouwen op de entree.
- Er is een relatie tussen de aanwezige kennis, vaardigheden en attitudes en de beoogde nieuwe kennis, vaardigheden en attitudes.

Tips:

- bezoeken per graad
- voorbereidend gesprek (*niveau* van de leerlingen)
- een voorbereidende activiteit (tijd!)
- aansluiten bij de eindtermen/leerplannen)

bagage

Vraag 2: hoe 'activeer' ik de leerlingen

- ✓ **Betrokkenheid!**
 - ✓ Confrontatie met echte materialen.
 - ✓ Identificatiemogelijkheden.
 - ✓ Aansluiten bij de leefwereld van de kinderen.
- ✓ **Houd rekening met verschillende leerstijlen!**
- ✓ **Steeds waarnemen vanuit verschillende invalshoeken.**
- ✓ **Doseer nieuwe informatie.**
- ✓ **Open opdrachten. Laat de leerlingen ook zelf ontdekken! (Ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden)**
- ✓ **Niet alle leerlingen moeten hetzelfde doen.**
- ✓ **Differentiatiemogelijkheden.**

bagage

Vraag 2-bis: hoe 'activeer' ik de leerlingen

- ✓ Werken met werkblaadjes? JA/NEE
 - Geen schoolse indruk.
 - Vermijd het klassieke vraag- en antwoordsysteem.
 - Vragen kunnen opgelost worden door de eigen waarneming.
 - Aanpassen aan de doelgroep
 - Geen suggestieve vragen.
 - Ook tekenen, fotograferen, ...
 - Geen schrijfmarathon!

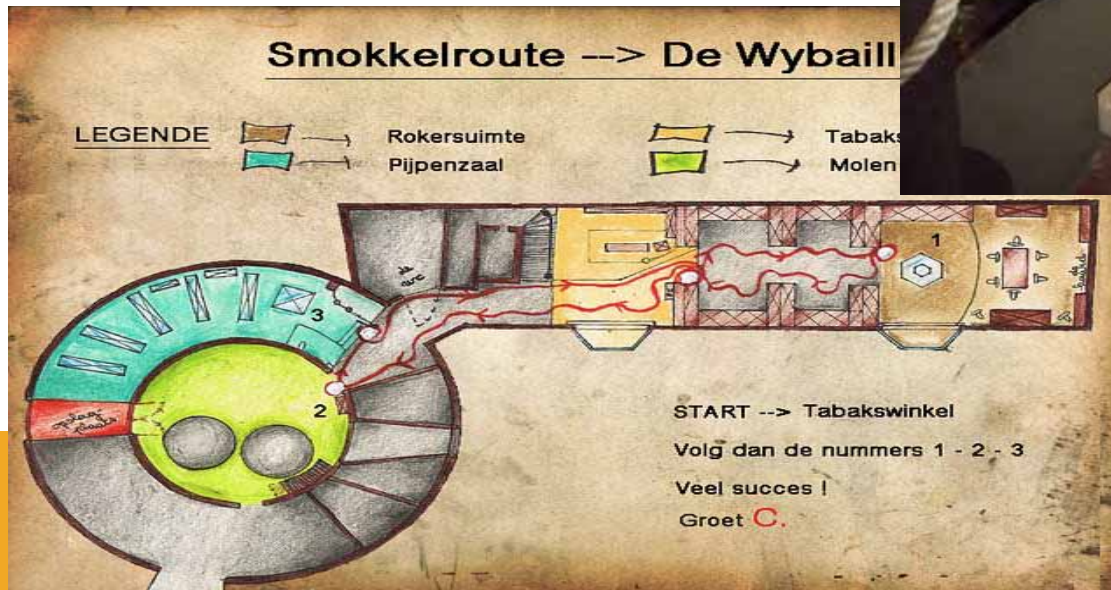
- ✓ Werken met kijkkaarten?

- ✓ Tablet-applicaties

- ✓ Mogelijke werkvorm: het rollenspel (leerlingen als detective, speurders, een persoon, ...), verhalend ontwerpen, groepswork, onderzoeksparcours, ...

Bagage

- Op pad gaan...
 - de stertocht
 - ontdekdozen
 - roulerend practicum
 - duidelijke bewegwijzering
 - ...

Bagage

3. Hoe maak ik mijn erfgoedorganisatie 'toegankelijk' voor de leerlingen?

- ✓ Een gids is goud waard!
= een goede gids laat de kinderen ontdekken!
... (~onderwijsleergesprek, begeleider in de opdrachten, ...)
- ✓ Houd rekening met het abstractieniveau van de leerlingen.
bv. taal aanpassen! (max. 5 nieuwe woorden!)
- ✓ Selecteer en doseer de informatie.
bv. de volledige geschiedenis overlopen is te veel.
- ✓ Plaatsen waar ze kunnen 'werken',
- ✓ ...

Eigen werk

- ✓ Kinderen 'verzamelen' wat zij ontdekt/geleerd hebben.
- ✓ Kinderen leggen de resultaten van hun bagage samen. Op die manier maken ze een 'reconstructie'.

Tips:

- Leerlingen krijgen tijd om zich bij te sturen en vragen te stellen.
- Sociale interactie.
- De gids vult verder aan en synthetiseert.

presentatie

- ✓ Leerlingen krijgen de kans hun deel voor te bereiden (muzische activiteit? [tijdlijn](#)?)
- ✓ De leerlingen presenteren de resultaten.
- ✓ Antwoord/*antwoorden* op de vraag/*vragen* wordt/*worden* geformuleerd.
- ✓ Evaluatie met de leerlingen.

Nog enkele praktische tips!

- ✓ toiletbezoek
- ✓ plaatsen van materiaal, boekentassen, jassen,
...
- ✓ ouders of andere begeleiders?
- ✓ goede afspraken maken (ev. als voorbereiding)
- ✓ drinken en eten
- ✓ lang staan is vermoeiend
- ✓ begeleiding in het gebouw (zolder)
- ✓ ...

Stappenplan bij de ontwikkeling van een didactisch pakket.

De hieronder omschreven werkwijze bestaat uit 12 stappen. Vraag je bij elke stap af of wat je aan het doen bent nog wel leidt tot het gewenste resultaat. Zo niet, dan moet je een of meer stappen terug.

1. Keuze van het onderwerp.

Omschrijf welk thema, onderwerp en/of tijdvak de basis is van de selectie. Selecteer enkele uitdagende erfgoedobjecten/verhalen/...

2. Keuze van de doelgroep

Geef de doelgroep aan. Bijvoorbeeld 1^e leerjaar (max. 18 leerlingen) of de derde graad (max. 20 leerlingen per groep).

3. Doelstellingen

Omschrijf de doelstelling van dit pakket. Wat wil je dat leerlingen na afloop hebben geleerd? Deze doelstellingen moeten passen binnen de eindtermen en leerplandoelen van de verschillende netten.

Stappenplan bij de ontwikkeling van een didactisch pakket.

4. Samen en alleen

Zoek voorbeelden van good-practice. Gebruik de betrokken scholen als 'critical friends'.

5. Welke voorwerpen?

Maak een lijst van voorwerpen, teksten, gebouwen,... in de erfgoedorganisatie die je voor je onderwerp wilt gebruiken.

6. Ontwerp van de opdrachten voor het museumbezoek

Ontwerp bij enkele 'item' opdrachten. Zorg voor voldoende variatie zodanig dat diverse vaardigheden en leerdomeinen aan bod komen.

7. Welke inleiding is daarbij nodig?

Bedenk welke informatie je moet geven in de voorbereidende les opdat de leerlingen in het museum uit de voeten kunnen. Maak een ontwerp voor de voorbereidende les.

Stappenplan bij de ontwikkeling van een didactisch pakket.

8. Is het haalbaar?

Vraag je nu af of je aan de hand van de voorbereidende les en de opdrachten tijdens de educatieve wandeling je doelstellingen haalt. Als dat niet het geval is: verklein of beperk je onderwerp of kies desnoods een ander onderwerp.

9. Ontwerp van de afsluitende les

Bedenk een idee voor de afsluitende les en bekijk of die goed aansluit bij het de educatieve wandeling.

10. Uitwerken van de ontwerpen

Werk vervolgens eerst het ontwerp voor het museumbezoek (stap 6 en 7) uit en vervolgens dat van de voorbereidende les (8) en tenslotte dat van de afsluitende les (10).

arteveldehogeschool

LID VAN DE ASSOCIATIE UNIVERSITEIT GENT

**Samenwerkingsverbanden tussen
erfgoedverenigingen en
basisscholen**

Samenwerkingsverbanden erfgoedorganisaties en basisonderwijs

- In kaart brengen van erfgoedorganisaties / cultuurhuizen / erfgoedsporen in de onmiddellijke omgeving en hun (potentieel) aanbod. (cultuurkaart, omgevingsboek, ...)
 - mogelijk aanbod?
 - hiaten in het aanbod? (te eenzijdig, doelpubliek, ...)
 - inspiratiebron
 - uitwisselen van knowhow
- Oriëntatiewijzer voor erfgoedorganisaties
 - huidig aanbod
 - op zoek naar nieuwe invalshoeken/doelgroepen
 - werkinstrument
- Verankering in de leerlijnen van de school.

Samenwerkingsverbanden erfgoedorganisaties en basisonderwijs

Tips:

- Breng de beginsituatie goed in beeld. Start met het versterken en verder ontwikkelen van die activiteiten die al lopen.**
- Tracht erfgoed goed te integreren en te verankeren in de bestaande leerdomeinen, zodat een 'erfgoedactiviteit' geen eenmalig en alleenstaand gebeuren is.**
- Laat leerkrachten eens door hun bril kijken. Ze zien soms mogelijkheden met het aanbod in het kader van andere thema's/doelen die ze moeten bereiken (erfgoed als middel).**
- Neem eens contact op met een lerarenopleiding.**

Samenwerkingsverbanden erfgoedorganisaties en basisonderwijs

Tips:

- Durf te focussen op deelaspecten van je aanbod, ev. gekoppeld aan andere doelgroepen.
- De drie H's komen aan bod: handen, hoofd en hart
- Geef jezelf de tijd!
- Erfgoededucatie kan overal plaats vinden. In de klas, op school, in de schoolomgeving, in een museum, op uitstap, ...
- Investeer in kwaliteit (schrijfplankjes, opstelling collectie, educatief materiaal, aantrekkelijke vormgeving, ...)
- Subsidies voor scholen zijn mogelijk ([canon-cultuurcel](#))
- ...

Samenwerkingsverbanden erfgoedorganisaties en basisonderwijs

Valkuilen!

- **Bouw geen activiteiten op personen, maar op teams. Hoe meer partners, hoe groter het draagvlak.**
- **Maak onmiddellijk duidelijk wat de partners kunnen bijdragen (op maat van de draagkracht van de partners). *De rol van de school kan variëren van klankbord en tester van concepten, tot bedenker en ontwikkelaar van educatief materiaal.***
- **Houd rekening met elkaars eigenheid en know-how. Zo vermijd je frustraties.**
- **Niet elk pakket heeft onmiddellijk succes.**

Samenwerkingsverbanden erfgoedorganisaties en basisonderwijs

- Communicatie
 - flyers of een mini-brochure
 - website (up-to-date houden!)
 - de informatie regionaal bundelen
 - adressen van scholen via de koepels, of gemeente
 - www.klasse.be // www.lerarenkaart.be
 - opendeurdagen
 - ...